

(1766) եւ այլուր «Գրեցաւ Կախոյ քարվա- սարէն, ով ընթերցող յիշեալ զգծող դրոյս մեղապարտ Ստեփանոս քահանայս, որ Սա- եադ Նովայ կոչեն եւ հայրն իմ մահտեսի Կարապետն եւ մայրն իմ Սարգայ» (անդ էջ 97):

Նալբանդեան սահուն ոճով եւ հաճելի լեզուով մեր առջեւ կը պարզէ Թրիլիսի պատմութիւնը եւ զայն կը հասցնէ մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը: Ունամուած եւ լուրջ երկ է: Սակայն լաւ կ'ըլլար. եթէ 1) յիշէր Յով- հանէս Երզնկացիի սա խօսքը, որ անոր «Յաղապս երկնային շարժման» գրութեան մէջ կայ. «Ըստ որում եւ ես նուազ Յով- հանէս Երզնկացի թվին 21.9 (1284) պատա- հեաց զալ ի կողմանս աստուածապահ Թա- դաւորութեանս աշխարհիս ի հոգակաւոր մայրաքաղաքս ի Տփլիս, Փայտակարան կո- չեցեալ ի գիրս պատմողաց» (հմտ. ի մէջ այլոց Գալստիանիան Հ. Գ. Յուլ. հայ. 2-րդ. արք. Մատ. ի Միւնիսէն, էջ 9): 2) Եթէ ծանրանար Թովմաս Ածրունիի սա կա- րեւոր տեղիքին վրայ «Եւ հրաման ետ հա- սանել ի վերայ քաղաքին Տփլիս կոչեցեալ, որում յառաջագոյն Փայտակարան անուա- նէին, զի եւ ի փայտիցն շինեալ էր քաղաքն նոցա...» (Գ. 8): 3) Եթէ նկատի առնէր նաեւ Գրիտ քահանայ Աղանեանի հրատարա-

կած Դիւաններու հատորները: 4) Եթէ քա- ղաքին անունները՝ Փայտակարան, Ագրա- պոլ, Տուրիսիս, Տփլիս, Թիֆլիս ուշադրու- թեան առարկայ ընէր եւ լուսաբանէր մատե- նագիրներու քով եղած շփոթութիւնները եւ հաշտեցնէր հակասութիւնները (հմտ. Ին- ճիճեան, Հին Հայաստան, էջ 227-9, նոյնը՝ Նոր Հայաստան էջ 276, Ջալալեան, Ճամ- բորդութիւն ի Մեծն Հայաստան, Բ. էջ 58): 5) Եթէ եկեղեցական հարցերն ալ քիչ մը շօշափէր. այսպէս՝ Հայկական աղբիւրներու համաձայն վարացիներու կաթողիկոսը կը նստէր Թրիլիսի մէջ: Հոն է որ Յուրտաւի Մովսէս եպիսկոպոսը Կիւրոն կաթողիկոսին քով կու գայ (հմտ. Գրիք Թղթոց, էջ 72 եւ Ակիւնեան Հ. Ն. Կիւրոն Կաթ. վրաց, էջ 203-6): Դարձեալ Աբրահամ կաթողիկոսին առ Կիւրոն դրած թուղթին մէջ կը յիշուի Սահակ եպիսկոպոս Տփլիսեաց (անդ էջ 182): Ձանց կ'առնենք յիշատակութիւնը եկեղեցա- կան ուրիշ անցքերու:

Կը շոնրհաւորենք Նալբանդեանը իր այս շահեկան գրութեան համար եւ կը ցանկանք իր գրչին կամ ուրիշ կարող գրչի մը ունենալ «Հայ-Թրիլիսի — այս է՝ Հայը Թրիլիսի մէջ, սկզբից մինչեւ (գոնէ) ԺԹ. դարի վերջը»:

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ուղարկուած Խմբագրութեան):

Անէմեան Գեորգ, Անորոշութեամբ եւ մա- սամբ նորին: Վէպ: Պէյրութ 1959, տպ. Սեւան, 8°, էջ 178:

Այվազեանց Բագարատ, Անին ծախուեցաւ: Ազգային Պատմական Վէպ (1034—1064): Դ տիպ: Պէյրութ 1960, տպ. Տօնիկեան, 1960, 8°, էջ 240:

Ապրիլ հաշտ եւ խաղաղ. ՍՍՌՄ Մի- նիստրների Սովետի Նախագահ Ն. Ս. Սրուչնովը Ա. Մ. Նահանգներում: Երե- ւան, Պետհրատ. 1960, 8°, 490 + պատ- կերներ:

Արամ Նիկողոսեան, անխոնջ ուսուցիչը: Իս-

թանպուլ 1959, 8°, էջ 72: [Գարակէօ- դեան Ս. Միութեան հրակ. Թ. 2]:

Արեւշատեան Ս. Ս., Դաւիթ Անյաղթ, Սահ- մանք իմաստասիրութեան. բնագիրը եւ ուսերէն թարգմանութիւն: Երեւան, Հ. ՍՍՌ ԳԱ. հրակ. 1960, 8°, էջ XXVII + 170:

Բաբայեան Արամ, Շիւկերը հայ գրականու- թեան մէջ եւ թատրոնում: Երեւան, ԳԱ. Հրակ. 1959, 8°, էջ 384:

Բաղդասարեան Ս. Հ. եւ Թավադեան, Մշոյ բարբառը: Երեւան ՍՍՌ ԳԱ. Հրակ. 1958, 8°, էջ 278:

Բրիւսով Վալերի, Բանաստեղծութիւններ: Երեւան, Պետհրատ 1957, 8°, էջ 382:

Գյուղական Գ., Ռոմանոս Մելիքեան, կեանքն ու ստեղծագործութիւնը: Երե- ւան, ՍՍՌ Գրտ. Ակադ. հրակ. 1960, 8°, էջ 246:

Գույումեան Յակոբ, Արարատեան ծաղիկ- ներ. (բանաստեղծութիւններ): Ֆիւլա- տելֆիա 1960, 8°, էջ 168:

Գրքի տարեգիր, Օրգան Հայի ՍՍՌ պետա- կան բերրիագրաֆիայի. 1959, թիւ 1—4. Երեւան 1959, 8°, էջ 84 + 88 + 82 + 83:

Դասագիրք Հայոց Պատմութեան. պատկե- րազարդ. Բէյրութ, տպ. Սեւան, 8°, էջ 43 [Հրակ. Միութեան վարժարանի]:

Դասագիրք Հայոց պատմութեան. Բ. Գ. պատկերազարդ: Բէյրութ 1959, տպ. Հայ Կաթ., 1959, 8°, էջ 142: [Հրակ. Միութեան վարժարանի]:

Դեռնիկ եպս., Թուղթ Միութեան, Յովհ. Ի. Պապի առաջադրած Տիեզերական Ժողովը եւ եկեղեցիներու Միութեան հարցը. Գ. տիպ: Պէյրութ 1960, տպ. Ատլաս, 8°, էջ 95:

Զէյթունցեան Պերմ, Մեր Թաղի ձայները: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 152:

Զոհրապեան Հ. Կիւրեղ եպս., Շարականք, Գ տեւոր. [Եւրոպական ձայնագրու- թեամբ]: Վենետիկ, Ս. Ղազար 1960, 8°, էջ 263:

Զօրեան Ստ., Յուշերի գիրք: Երեւան, Պետհրատ, 1958, 8°, էջ 348:

— Հայոց բերդը: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 576:

Թեւեան Բագարատ, Երջանիկ տարեգիրք, ԼԱ տարի 1960: Ստանպուլ 1960, տպ. Վարու, 8°, էջ 160:

Թեֆեան Աւետիս, Վարդան ու Վարդանեանք. (Թատրերգութիւն): Պէյրութ 1959, Թո- թոյ Բրէս, 8°, էջ 144:

Թովմասեան Ս. Ս., Ստ. Պալասանեանի գե- ղապիտական հայացքները: Երեւան, ՍՍՌ ԳԱ. Հրակ. 1959, 8°, էջ 126:

Իլականութիւնը. թիւ 5, Մարտ 1960: Պէյ- րութ:

Լեյլի, — Կարօտ: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 162:

Լեօ, Գեղարուեստական երկեր. (Մելիքի աղջիկը եւ Ոսկու Ժիւղի մէջ): Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 560:

Հայ Ժողովրդական Հէքիաթներ, (խմբա- գրութեամբ Յովսէփ Օրբելու). Հրտ. Ա. Երեւան, ՍՍՌ ԳԱ. Հրակ. 1959, 8°, էջ 670:

Մանուկեան Ալիս, Մարտ Շահադիդ: Երե- ւան ԳԱ. Հրակ. 1959, 8°, էջ 146:

Մարկանեան Մ. Հ., Եկեղեցական տիտան գէմքեր: Մարտի 1960, 8°, էջ 124: [Մատենաշար «Բամբեր»]:

Յակոբեան Պ., Ուշատուր Արովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի ստեղծագործման պատմութիւնը: Երեւան, Գրտ. Ակադ. Հրակ. 1956, 8°, էջ 256:

Յակոբեան Ս. Մ., Սովետական Հայաստանը Ժողովրդական տնտեսութեան վերա- կանգման ժամանակաշրջանում, 1921— 1925 թթ: Երեւան, ՀՍՍՌ Գրտ. Ակադ. Հրակ. 1955, 8°, էջ 394:

Յարութիւնեան Հ. Ա., Հայաստանը Թ- ԺԱ. դարերում: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 356:

Յարութիւնեան Սուրէն, Գարբէլ Սունդու- կեան, մենագրութիւն: Երեւան, Պետ- հրատ. 1960, 8°, էջ 510:

Յովհաննէսեան Աշոտ, Դրուագներ հայ ազատական մտքի պատմութեան: Գիրք Բ. Երեւան, ՍՍՌ ԳԱ. Հրակ. 1959, 8°, էջ 698:

Յովհաննէսեան Աղասի, Գիւղի ձաւրան. Ժողովածու: Հա. Ա.: Թեհրան, տպ. Արիք, 1960, 8°, էջ 191:

Յովհաննէսեան Յովհ., Երկեր. մի հատո- րակ: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 390:

Յովհաննէսեան Ռուսեք, Ռուս գրականու- թեան ուրուագծեր: Երեւան, Պետհրատ. 1960, 8°, էջ 498:

Յուշամատեան Հ., Մ. Ը. Մ. 1918—1958: Պէյրութ, տպ. Անթիլիաս 1960, 8°, էջ 472:

- Նոր-Այր, Անտառի երգը: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 248:
- Շահապ Ստեփան, Գրիգոր Զոհրապ: Պէյրութ 1959, տպ. Մեւան, 8°, էջ 383:
- Շանթ Լեւոն, Մանկական աշխարհ. Այբեանարան: Պէյրութ 1959, տպ. Ծովթյութեան, 8°, էջ 112:
- Շիտանեան Արմէն, Աւազակապետը, (վէպ յեղափոխական կեանքէ): Պէյրութ 1959, 8°, էջ 510:
- Շողակաւ. Ընթերցարան, Բ. տարի (Գ. տիպ. վերամշակուած): Հալէպ 1959, տպ. Մատիւ, 8°, էջ 140 [Հրարի. Բերիոյ Թեմի ուսումնական խորհուրդին]:
- Ուելս Հերբերտ, Ռուսաստանը մշուշի մէջ: Երեւան, Պետհրատ. 1960, 8°, էջ 112:
- Չորպանեան Վեր. Յ., Մեծ փրկութիւնը: Պէյրութ 1960, տպ. Շիրակ, 16°, էջ 16:
- Պայքար Տարեգիրք. ԺԹ Հատոր. Բոստոն 1960, տպ. Պայքար, 8°, էջ 336:
- Պատարագամտոյց կամ խորհրդատետր սրբոյ Պատարադի. (Հայերէն-անգլիերէն): Թրգմ. Ժիրայր Միսաքեան: Բոստոն 1960, տպ. Հայերէնք, 8°, էջ 82 + 29:
- Պետրոսեան Յովհ., Հայ գիտնականներ, Հրապարակաստներ, Ժողովրդաստներ. (կենսագրութիւններով): Երեւան, Պետհրատ, 1960, 8°, էջ XIII + 540:
- Սալյեան Գոհար, Յոյերի առուն: Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 53:
- Սամուելեան Խ., Բաֆֆի (Յակոբ Մելիք-Յակոբեան), Համառոտ ակնարկ: Երեւան, Պետհրատ. 1957, 8°, էջ 182:
- Սիւլարդ, Թորոս Ծառուկեան («Մեծ Զէլո»): Փրովիտէնս 1960, 8°, էջ 87:
- Սողոմոնեան Ս., Արդի պոէզիայի մի քանի հարցերը: Երեւան, Պետհրատ. 1960, 8°, էջ 328:
- Սրապեան Լեւոն, Քղի, տեղագրական եւ աղագրական: Անթիլիաս, տպ. Կաթողիկոսութեան, 1960, 8°, էջ 72: [Մատենաշար Ապրիլեան Եղեռնի թիւ 1]:
- Տայեան Հ. Ղեւոնդ Վ., Շարական Հայաստանց Եկեղեցւոյ: Հատոր Բ, Պրակ 1—5: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1959, 4°, էջ 436:
- Տարօնեան Եղուարդ, Համասփիւռ: Պէյրութ 1959, 8°, էջ 248:
- Րաֆֆի, Երկերի ժողովածու: Երեւան, Պետհրատ. 8°, Հտր. Թ., 1958, էջ 544: Հտր. Ժ. 1959, էջ 710:
- Քոչար Հրաչեայ, Մեծ տան զաւակները: Գիրք Ա. Երեւան, Պետհրատ. 1959, 8°, էջ 672:
- Օստրովսկի Ն., Ինչպէս էր կոփւում պողպատը. վէպ: Երեւան, Պետհրատ 1951, 8°, էջ 448:
- Ananjan Vachtang, Zajatci Pardáli Souťesky. (Յովադանորի դերիները) Թարգմանիչ՝ Jaromir Jedlička. Praha 1959, 8°, էջ 602:
- Der Nersessian Sirarpie, The Chester Beatty Library, a Catalogue of Armenian Manuscripts. Vol. I. Text, Vol. II. Plates (67), Dublin, Hodges Figgs & Co. Ltd. 1958, 4°, I. Vol. p. XLIV + 216, II. Vol. p. VII + 66.
- Mainardi Lauro, L'Armenia in crocio di tre mondi e due continenti. (Պատկերազարդ) Milano, Unione Edit. Italiana 1959, 8°, էջ 242:
- Scardigli Pier Giuseppe, Per una valutazione linguistica della versione armena dei Vangeli. [Արապ. Accademia Nazionale dei Lincei, Rendiconti della classe... e filologiche, fasc. 7—12, serie VIII, vol. XIV, 1959, էջ 370—387: Roma 1960.
- Տիրանզադե, Chaos. Թարգմանիչ Bohumil Bareš. Praha 1956, 8°, էջ 324: